

تاریخ و جغرافیای

افغان‌ها و افغان‌ستان

پروفسور دکتور لعل زاد

لندن. می ۲۰۲۴

أَفَلَا تَعْقِلُونَ/تَذَكَّرُونَ/تَتَفَكَّرُونَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ؟

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ (٩/٣٩)؟

هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ (٥٠/٦ و ١٦/١٣)؟

هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ (١٦/١٣)؟

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ (١٩/٣٥ و ٥٨/٤٠)!

وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ (٢٠/٣٥)!

وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ (٢١/٣٥)!

وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ (٢٢/٣٥)!

با زندگی در دنیای خیالات، جعلیات و افسانه‌ها نمی‌توان چیزی را تغییر داد؛

باید دنیای واقعی را با آغوش باز پذیرفت و با آن دست و پنجه نرم کرد!

اهدا به نسل جوان، پرسشگر، کاوشگر و پژوهشگر

که

تشنه‌ی حقایق و واقعیت‌ها اند!

اسناد سخن می‌گویند...

بخوانید تا بدانید!

فهرست (منابع)

تقریظ نامه‌ها

ii	مهندس جمال
xiv	دکتور رضایی
xviii	دکتور امیرزاده
xxiii	دکتور مرادی

پیشگفتار

۲	درآمدی بر موضوع
---	-----------------

اول – منابع داخلی (پارسی، عربی و پشتو)

۱۷	۱. مسالک و ممالک، ابن خردادبه، ۸۴۴
۱۸	۲. البلدان یعقوبی، ۸۹۱
۱۸	۳. البلدان ابن فقیه، ۹۰۳
۱۸	۴. تاریخ یعقوبی، ۹۰۵
۱۹	۵. سفرنامه ابن فضلان، ۹۲۲
۱۹	۶. ممالک و مسالک اصطخری، ۹۳۴
۲۰	۷. مروج الذهب مسعودی، ۹۴۴
۲۰	۸. تاریخ پیامبران و شاهان، حمزه اصفهانی، ۹۶۱
۲۰	۹. صورت الارض ابن حوقل، ۹۷۸

۱۰. حدود العالم، ۹۸۲ ..... ۲۱
۱۱. آثار الباقيه بيروني، ۱۰۰۰ ..... ۲۳
۱۲. شاهنامه فردوسي، ۱۰۱۰ ..... ۲۴
۱۳. تاريخ يميني/عتبي، ۱۰۲۶ ..... ۲۵
۱۴. التفهيم بيروني، ۱۰۲۹ ..... ۲۶
۱۵. هند البيروني، ۱۰۳۰ ..... ۲۷
۱۶. فرخي سيستاني، ۱۰۳۷ ..... ۲۷
۱۷. صيدنه ابوريحان بيروني، ۱۰۴۷ ..... ۲۷
۱۸. زين الاخبار گرديزي، ۱۰۵۰ ..... ۲۸
۱۹. تاريخ سيستان، ۱۰۵۴ ..... ۲۸
۲۰. لغت فرس ابومنصور اسد طوسي، ۱۰۶۴ ..... ۲۹
۲۱. ترجمه التعريف بطبقات الامم (تاريخ جهاني علوم) اندلسي، ۱۰۶۸ ..... ۲۹
۲۲. تاريخ بيهقي، ۱۰۸۰ ..... ۳۰
۲۳. سير الملوك خواجه نظام الملك، ۱۰۹۱ ..... ۳۱
۲۴. مسعود سعد سلمان، ۱۱۲۱ ..... ۳۲
۲۵. مجمل التواريخ و القصص، ۱۱۲۶ ..... ۳۲
۲۶. تاريخ هرات، فامي هروي، ۱۱۵۱ ..... ۳۳
۲۷. تاج المآثر، حسن نظامي، ۱۲۰۵ ..... ۳۳
۲۸. تاريخ فخر الدين مبارك شاه مرورودي، ۱۲۰۶ ..... ۳۳
۲۹. جهان نامه، نجيب بکران، ۱۲۰۸ ..... ۳۴
۳۰. معجم البلدان، ياقوت حموي، ۱۲۲۵ ..... ۳۴
۳۱. آداب الحرب و شجاعة، محمد بن منصور، ۱۲۳۰ ..... ۳۵
۳۲. تاريخ كامل، ابن اثير، ۱۲۳۱ ..... ۳۵

۳۳. تاریخ جهانگشای جوینی، ۱۲۶۰ ..... ۳۹
۳۴. طبقات ناصری، ۱۲۶۰ ..... ۴۱
۳۵. تاریخ وصاف آیتی، ۱۳۱۰ ..... ۴۳
۳۶. جامع التواریخ فضل الله همدانی (سلطان محمود و اسلاف او)، ۱۳۱۴ ..... ۴۶
۳۷. جامع التواریخ فضل الله همدانی (تاریخ هند و سند و کشمیر)، ۱۳۱۴ ..... ۴۷
۳۸. تاریخ بناکتی، ۱۳۱۷ ..... ۴۷
۳۹. تاریخنامه هرات، سیف هروی، ۱۳۲۱ ..... ۴۸
۴۰. تاریخ گزیده، حمدالله مستوفی، ۱۳۳۰ ..... ۶۱
۴۱. مجمع الانساب، شبانکاره ای، ۱۳۳۳ ..... ۶۲
۴۲. فتوح السلاطین، عصامی، ۱۳۵۰ ..... ۶۳
۴۳. سفرنامه ابن بطوطه، ۱۳۵۶ ..... ۶۳
۴۴. تاریخ فیروزشاهی ضیا برنی، ۱۳۵۷ ..... ۶۶
۴۵. مواهب الهی در تاریخ آل مظفر، معین الدین یزدی، ۱۳۶۶ ..... ۶۹
۴۶. تاریخ ابن خلدون، ۱۳۸۲ ..... ۷۴
۴۷. سعادت نامه، غیاث الدین علی یزدی، ۱۴۰۰ ..... ۷۵
۴۸. ظفرنامه نظام الدین شامی، ۱۴۰۴ ..... ۷۸
۴۹. تزوک تیمور، ۱۴۰۴ ..... ۸۱
۵۰. منتخب التواریخ، معینی/نطنزی، ۱۴۱۴ ..... ۸۲
۵۱. تاریخ آل مظفر، محمود کتبی، ۱۴۲۰ ..... ۸۳
۵۲. ظفرنامه شرف الدین علی یزدی (ظفرنامه تیموری)، ۱۴۲۵ ..... ۹۴
۵۳. زبدة التواریخ، حافظ ابرو، ۱۴۲۶ ..... ۱۰۰
۵۴. جغرافیای حافظ ابرو، ۱۴۳۱ ..... ۱۱۴
۵۵. تاریخ مبارک شاهی، ۱۴۳۵ ..... ۱۱۸

۵۶. جامع التواريخ، حسنى شهاب يزدى، ۱۴۵۳ ..... ۱۲۰
۵۷. مطلع سعدين، عبدالرزاق سمرقندى، ۱۴۷۱ ..... ۱۲۰
۵۸. تذكرة الشعراء، دولتشاه سمرقندى، ۱۴۸۷ ..... ۱۲۶
۵۹. روضات الجنات، معين الدين اسفرارى، ۱۴۹۱ ..... ۱۲۷
۶۰. مآثر الملوك، خواند مير، ۱۴۹۶ ..... ۱۳۱
۶۱. روضة الصفا، ميرخواند، ۱۴۹۸ ..... ۱۳۱
۶۲. ظفرنامه هاتفى، ۱۵۲۱ ..... ۱۳۴
۶۳. حبيب السير، خواندمير، ۱۵۲۳ ..... ۱۳۶
۶۴. بابرنامه، ۱۵۳۰ ..... ۱۴۰
۶۵. تاريخ رشيدى، ميرزا حيدر دوغلات، ۱۵۴۵ ..... ۱۵۲
۶۶. مرآة الممالك، سيدى على كاتبى، ۱۵۵۷ ..... ۱۵۳
۶۷. تكملة الاخبار، عبدى بيگ شيرازى، ۱۵۷۰ ..... ۱۵۴
۶۸. احسن التواريخ، حسن بيگ روملو، ۱۵۷۷ ..... ۱۵۵
۶۹. خيرالبيان، بايزيد روشن، ۱۵۷۷ ..... ۱۵۵
۷۰. اسرار الافاغنه، حسين ابن صابر، ۱۵۸۰ ..... ۱۵۶
۷۱. نسخه كامل اسرار الافغان (رفيع، ۱۶۰۳) ۱۵۸
۷۲. تاريخ اكبرى، ۱۵۸۴ ..... ۱۶۴
۷۳. همايون نامه، گلبدن بيگم، ۱۵۸۷ ..... ۱۶۵
۷۴. تاريخ الفى، ۱۵۸۸ ..... ۱۶۵
۷۵. تذكرة همايون و اكبر، بايزيد بيات، ۱۵۹۱ ..... ۱۶۶
۷۶. طبقات اكبرى، مولانا نظام الدين، ۱۵۹۳ ..... ۱۶۹
۷۷. تذكرة هفت اقليم، امين رازى، ۱۵۹۴ ..... ۱۷۰
۷۸. منتخب التواريخ، عبدالقادر بدوانى، ۱۵۹۵ ..... ۱۷۱

۷۹. اکبرنامه، ابو الفضل علامی، ۱۵۹۵ ..... ۱۷۳
۸۰. آیین اکبری، ابو الفضل علامی، ۱۵۹۸ ..... ۱۹۰
۸۱. نقاوة الآثار فی ذکر الاخبار در تاریخ صفویه، محمود نطنزی، ۱۵۹۹ ..... ۱۹۴
۸۲. تاریخ سند، سید معصوم بکری (تاریخ معصومی)، ۱۶۰۱ ..... ۱۹۶
۸۳. مخزن الاسلام، آخوند درويزه ننگر هاری، ۱۶۰۵ ..... ۱۹۸
۸۴. ملارزانی خویشکی، ۱۶۱۹ ..... ۲۰۱
۸۵. تاریخ فرشته، ۱۶۰۶ ..... ۲۰۲
۸۶. تذکرة الابرار والاشرار، آخوند درويزه، ۱۶۱۱ ..... ۲۲۴
۸۷. مخزن افغانی (تاریخ خانجهانی)، نعمت الله هروی، ۱۶۱۱ ..... ۲۳۰
۸۸. احیاء الملوك، ملک شاه حسین، ۱۶۱۸ ..... ۲۳۸
۸۹. فرهنگ مجمع الفرس، سروری، ۱۶۱۹ ..... ۲۴۳
۹۰. شیرشاهی تاریخ، عباس، ۱۶۲۰ ..... ۲۴۳
۹۱. توزک جهانگیری، جهانگیر گورکانی، ۱۶۲۷ ..... ۲۴۴
۹۲. اقبالنامه جهانگیری، معتمد خان، ۱۶۲۷ ..... ۲۵۴
۹۳. روضة الصفویه، میرزا بیگ جنابدی، ۱۶۲۷ ..... ۲۵۵
۹۴. تاریخ عالم آرای عباسی، اسکندر بیگ ترکمان، ۱۶۲۸ ..... ۲۵۷
۹۵. ذیل تاریخ عالم آرای عباسی، ۱۶۴۲ ..... ۲۶۳
۹۶. تاریخ شاهی (تاریخ سلاطین افغانه)، احمد یادگار، ۱۶۴۴ ..... ۲۶۸
۹۷. چهار چمن، چندر بهان برهمن، ۱۶۴۹ ..... ۲۷۸
۹۸. برهان قاطع (فرهنگ پارسی)، ۱۶۵۱ ..... ۲۸۱
۹۹. خلاصة التواریخ (تاریخ ملا کمال)، ۱۶۵۳ ..... ۲۸۲
۱۰۰. لطایف الاخبار، بدیع الزمان رشید خان عالمگیری، ۱۶۵۳ ..... ۲۸۲
۱۰۱. ترخان نامه، سید میر محمد، ۱۶۵۵ ..... ۲۸۳

۱۰۲.	بادشاهنامه حمید لاهوری، ۱۶۵۵.....	۲۸۴
۱۰۳.	حالنامه میا روشن، علی محمد مخلص، ۱۶۶۰.....	۲۹۴
۱۰۴.	عباسنامه وحید قزوینی، ۱۶۶۳.....	۲۹۵
۱۰۵.	خلد برین واله قزوینی (تاریخ تیموریان و ترکمانان)، ۱۶۶۷.....	۲۹۹
۱۰۶.	خلد برین واله قزوینی (ایران در روزگار صفویان)، ۱۶۶۷.....	۳۰۴
۱۰۷.	خلد برین واله قزوینی (در تاریخ مغول)، ۱۶۶۷.....	۳۰۶
۱۰۸.	خلد برین واله قزوینی (ایران در زمان شاه صفی و شاه عباس دوم)، ۱۶۶۷.....	۳۰۶
۱۰۹.	عالمگیرنامه، میرزا کاظم، ۱۶۶۸.....	۳۱۱
۱۱۰.	شاه جهان نامه، صالح کنبو، ۱۶۶۹.....	۳۱۵
۱۱۱.	شرح مخزن الاسلام، عبدالله خلیفه خوشکی، ۱۶۷۱.....	۳۲۸
۱۱۲.	قصص الخاقانی، داود قلی شاملو، ۱۶۷۴.....	۳۲۹
۱۱۳.	عالم آرای صفوی، ۱۶۷۵.....	۳۳۷
۱۱۴.	اشعار خوشحال خان ختک، ۱۶۸۰.....	۳۳۸
۱۱۵.	مرآة العالم اورنگزیب، محمد بختاور، ۱۶۸۰.....	۳۳۹
۱۱۶.	خلاصة التواریخ، سجن رای، ۱۶۹۵.....	۳۴۳
۱۱۷.	واقعات عالمگیری، عاقل خان رازی، ۱۶۹۷.....	۳۴۶
۱۱۸.	از شیخ صفی تا شاه صفی، استرآبادی (تاریخ سلطانی)، ۱۷۰۴.....	۳۴۶
۱۱۹.	مآثر عالمگیری، محمد ساقی، ۱۷۰۸.....	۳۵۰
۱۲۰.	دیوان رحمان بابا، ۱۷۱۰.....	۳۵۳
۱۲۱.	مرآت واردات، شفیع طهرانی، ۱۷۳۰.....	۳۵۳
۱۲۲.	زبدت التواریخ، محسن مستوفی، ۱۷۳۹.....	۳۵۷
۱۲۳.	تاریخ مرصع، افضل خان ختک، ۱۷۴۰.....	۳۶۴
۱۲۴.	سفرنامه عبدالکریم (در رکاب نادرشاه)، ۱۷۴۳.....	۳۷۰

۱۲۵. تاریخ نادرشاهی، شفیع تهرانی، ۱۷۴۳ ..... ۳۷۲
۱۲۶. جهانگشای نادری، مهدی خان استرآبادی، ۱۷۴۷ ..... ۳۷۴
۱۲۷. دیوان احمد شاه ابدالی، ۱۷۵۰ ..... ۳۷۸
۱۲۸. دره نادری، مهدی خان استرآبادی، ۱۷۵۳ ..... ۳۷۹
۱۲۹. عالم آرای نادری، کاظم مروی، ۱۷۵۳ ..... ۳۸۰
۱۳۰. کتیبه تاریخی افغان در ارض مقدس حجاز، ۱۷۵۶ ..... ۳۸۵
۱۳۱. فرامین احمد شاه درانی، ۱۷۵۵-۵۷ ..... ۳۸۵
۱۳۲. تاریخ راحت افزا، سید محمد علی الحسینی، ۱۷۶۰ (حیدرآباد، ۱۹۴۷) ۳۸۵
۱۳۳. خزانه عامره، غلام علی بلگرامی، ۱۷۶۳ ..... ۳۸۸
۱۳۴. شاهنامه احمدیه، عشرت سیالکوتی، ۱۷۶۶ ..... ۳۹۲
۱۳۵. تاریخ رحمت خانی، ۱۷۶۷ ..... ۳۹۳
۱۳۶. خلاصة الانساب، ۱۷۷۰ ..... ۳۹۷
۱۳۷. معرفة الافغانی، ۱۷۷۲ ..... ۴۰۲
۱۳۸. تاریخ احمدشاهی، محمود حسینی، ۱۷۷۳ ..... ۴۰۳
۱۳۹. تاریخ فیض بخش، شیوپرشاد، ۱۷۷۶ ..... ۴۰۹
۱۴۰. دیوان کاظم خان شیدا، ۱۷۷۷ ..... ۴۱۱
۱۴۱. بیان واقع، خواجه عبدالکریم، ۱۷۷۹ ..... ۴۱۱
۱۴۲. مآثر الامراء، صمصام الدوله، ۱۷۸۰ ..... ۴۱۲
۱۴۳. سیر المتأخرین، ۱۷۸۱ ..... ۴۱۶
۱۴۴. مجمل التواریخ گلستانه، ۱۷۸۲ ..... ۴۲۰
۱۴۵. حدیقة الاقالیم، حسین بلگرامی، ۱۷۸۲ ..... ۴۲۷
۱۴۶. احوال شیخ حزین، ۱۷۸۳ ..... ۴۲۸
۱۴۷. رستم التواریخ، هاشم آصف، ۱۷۸۵ ..... ۴۲۹

۱۴۸. فتاوی احمد شاهي، ملا عبدالله، ۱۷۸۵ ..... ۴۳۱
۱۴۹. ديوان تيمورشاه، ۱۷۹۲ ..... ۴۳۲
۱۵۰. گلستان رحمت، مستجاب خان، ۱۷۹۲ ..... ۴۳۲
۱۵۱. مجمع التواريخ مرعشي، ۱۷۹۳ ..... ۴۳۴
۱۵۲. تاريخ گيتي گشا در تاريخ زنديه، صادق موسوي، ۱۷۹۵ ..... ۴۴۴
۱۵۳. گلشن مراد، ميرزا ابوالحسن غفاري کاشاني، ۱۷۹۶ ..... ۴۴۴
۱۵۴. فوايد صفويه، قزويني، ۱۷۹۶ ..... ۴۴۵
۱۵۵. تاريخ محمدي محمد تقی ساروي (احسن التواريخ)، ۱۷۹۶ ..... ۴۵۳
۱۵۶. تاريخ حسين شاهي، ۱۷۹۸ ..... ۴۵۴
۱۵۷. تاريخ مل، محمد انور، ۱۸۰۳ ..... ۴۵۸
۱۵۸. زينت التواريخ، ميرزا رضى، ۱۸۰۳ ..... ۴۶۰
۱۵۹. تذکره محمد رضا برنابادي، ۱۸۱۲ ..... ۴۶۱
۱۶۰. ديوان عايشه دراني، ۱۸۱۷ ..... ۴۶۲
۱۶۱. تاريخ حکمرانان افغان و کابل و بخارا، عبدالکريم، ۱۸۱۸ ..... ۴۶۲
۱۶۲. مآثر سلطانيه، عبدالرزاق مفتون دنبلې، ۱۸۲۸ ..... ۴۶۶
۱۶۳. مرآت الاحوال جهان نما، آقااحمد بن محمد علی کرمانشاهي، ۱۸۲۸ ..... ۴۶۹
۱۶۴. بستان السياحه، شيرواني، ۱۸۳۱ ..... ۴۷۰
۱۶۵. رياض السياحه، شيرواني، ۱۸۳۲ ..... ۴۷۲
۱۶۶. واقعات شاه شجاع، ۱۸۳۵ ..... ۴۷۳
۱۶۷. ظفرنامه رنجيت سينگ، ديوان امرنات، ۱۸۳۶ ..... ۴۷۴
۱۶۸. جنگنامه غلامي، ۱۸۴۳ ..... ۴۸۰
۱۶۹. اکبرنامه، حميد کشميري، ۱۸۴۴ ..... ۴۸۱
۱۷۰. ظفرنامه کابل، ابوالقاسم دهلوي، ۱۸۴۴ ..... ۴۸۶

۱۷۱. محاربه کابل و قندهار، منشی عبدالکریم، ۱۸۴۷ ..... ۴۹۰
۱۷۲. تاریخ احمد، منشی عبدالکریم، ۱۸۵۰ ..... ۴۹۳
۱۷۳. عبرت نامه، مفتی علی الدین، ۱۸۵۴ ..... ۴۹۶
۱۷۴. نوای معارک، شکارپوری، ۱۸۵۵ ..... ۴۹۷
۱۷۵. روضة الصفای ناصری، رضاقلی هدایت ۱۸۵۷ ..... ۵۰۳
۱۷۶. تاریخ وقایع و سوانح افغانستان، علیقلی میرزا، ۱۸۵۷ ..... ۵۱۳
۱۷۷. ناسخ التواریخ (تاریخ قاجاریه)، تقی سپهر، ۱۸۵۸ ..... ۵۱۳
۱۷۸. تاریخ درانیان، سید حسین شیرازی، ۱۸۶۰ ..... ۵۱۷
۱۷۹. گلشن روه، راورتی، ۱۸۶۰ ..... ۵۱۸
۱۸۰. مفتاح التواریخ، توماس بیل، ۱۸۶۷ ..... ۵۱۹
۱۸۱. گزارش سفارت کابل و اسناد آن، سید ابوالحسن قندهاری، ۱۸۶۹ ..... ۵۲۰
۱۸۲. گلشن امارت، نوری، ۱۸۷۰ ..... ۵۲۱
۱۸۳. مجمع الفصها، رضاقلیخان هدایت، ۱۸۷۱ ..... ۵۲۲
۱۸۴. کلید افغانی، هیوز، ۱۸۷۲ ..... ۵۲۳
۱۸۵. جریده شمس النهار کابل، ۱۸۷۳-۷۵ ..... ۵۲۳
۱۸۶. تاریخ افغان، سید جمال الدین افغانی، ۱۸۷۹ ..... ۵۲۵
۱۸۷. تاریخ سلطانی، سلطان محمد درانی، ۱۸۸۱ ..... ۵۲۶
۱۸۸. تاریخ منتظم ناصری، حسن صنیع الدوله، ۱۸۸۳ ..... ۵۳۵
۱۸۹. داستان ترکتازان هند، نصرالله خان فدایی، ۱۸۸۶ ..... ۵۳۷
۱۹۰. سر رشته اسلامیه روم، امیر عبدالرحمن، ۱۸۸۷ ..... ۵۴۵
۱۹۱. پندنامه دنیا و دین، امیر عبدالرحمن، ۱۸۸۷ ..... ۵۴۵
۱۹۲. فرهنگ آندراج، ۱۸۸۸ ..... ۵۴۶
۱۹۳. تواریخ خورشید جهان، شیرمحمد خان گنداپور، ۱۸۹۴ ..... ۵۴۷

۱۹۴.	تاج التواریخ، عبدالرحمن، ۱۹۰۴	۵۴۸
۱۹۵.	سنگنبشته گور سردار ابراهیم فرزند امیر شیر علی خان، ۱۹۰۴	۵۵۱
۱۹۶.	سراج التواریخ، کاتب هزاره، ۱۹۱۳	۵۵۲
۱۹۷.	سراج الاخبار افغانیه، ۱۹۱۳	۵۵۲
۱۹۸.	سراج الاخبار افغانیه، ۱۹۱۵	۵۵۳
۱۹۹.	کتاب اول افغانی، صالح محمد، ۱۹۱۷	۵۵۵
۲۰۰.	نظامنامه تقسیمات ملکیه افغانستان، ۱۹۲۱	۵۵۶
۲۰۱.	تذکره نفوس امان الله خان، ۱۹۲۱	۵۵۷
۲۰۲.	نظامنامه ناقلین بسمت قطغن، ۱۹۲۳	۵۵۷
۲۰۳.	منار علم و جهل دهمزنگ کابل، ۱۹۲۵	۵۵۸
۲۰۴.	کرسی نشینان کابل، مهدی فرخ، ۱۹۲۷	۵۵۹
۲۰۵.	فرمان امان الله خان، ۱۹۲۹	۵۵۹
۲۰۶.	نژادنامه افغان، کاتب هزاره، ۱۹۲۹	۵۶۰
۲۰۷.	افغانستان و نگاهی به تاریخ آن، غبار، ۱۹۳۱	۵۶۱
۲۰۸.	تاریخچه مختصر افغانستان، غبار، ۱۹۳۲	۵۶۳
۲۰۹.	معلم پشتو، ۱۹۳۵	۵۶۴
۲۱۰.	جریده طلوع افغان، حبیبی، ۱۹۳۸	۵۶۵
۲۱۱.	تذکره الاولیا، سلیمان ماکو، ۱۹۴۱	۵۶۵
۲۱۲.	مجموعه عهدنامه‌های تاریخی ایران، وحید مازندرانی، ۱۹۴۲	۵۶۵
۲۱۳.	پته خزانه، محمد هوتک، ۱۹۴۴	۵۶۶
۲۱۴.	امیر کبیر و ایران، فریدون آدمیت، ۱۹۴۵	۵۶۷
۲۱۵.	تاریخ پشتون‌ها، قاضی عطاالله خان، ۱۹۴۷	۵۶۹

۲۱۶. تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس، محمود محمود، ۱۹۴۹ ..... ۵۷۱
۲۱۷. لغو معاهدات پیشین توسط دولت افغانستان، ۱۹۴۹ ..... ۵۷۱
۲۱۸. آزاد افغانستان، حبیبی، ۱۹۵۱ ..... ۵۷۱
۲۱۹. درة الزمان (تاریخ شاه زمان)، فوفلزایی، ۱۹۵۶ ..... ۵۷۲
۲۲۰. خلجی‌ها یا غلجایی‌ها، جاوید، ۱۹۵۸ ..... ۵۷۴
۲۲۱. قانون اساسی افغانستان، ۱۹۶۴ ..... ۵۷۵
۲۲۲. یادنامه ایرانی مینورسکی، ۱۹۶۸ ..... ۵۷۶
۲۲۳. افغانستان در پنج قرن اخیر، صدیق فرهنگ، ۱۹۸۹ ..... ۵۷۸
۲۲۴. زوال پشتون‌ها، احدی، ۱۹۹۵ ..... ۵۷۸
۲۲۵. سقاوی دوم، سمسور افغان، ۱۹۹۸ ..... ۵۷۹
۲۲۶. قبایل پشتون و شجره روایت آن‌ها، هوتک، ۲۰۰۰ ..... ۵۸۱
۲۲۷. افغانستان امروزی در نقشه‌های دیروزی، لعل زاد، ۲۰۰۶ ..... ۵۸۴
۲۲۸. چگونگی ایجاد کشوری به‌نام افغانستان لعل زاد، ۲۰۰۸ ..... ۵۸۴
۲۲۹. آریانای جعلی و افغانستان خیالی، لعل زاد، ۲۰۱۰ ..... ۵۸۶
۲۳۰. افغانستان در منابع تاریخی، لعل زاد، ۲۰۱۱ ..... ۵۸۷
۲۳۱. نام‌های سرزمین‌های ما در منابع تاریخی، لعل زاد، ۲۰۱۰-۱۲ ..... ۵۹۰
۲۳۲. ویرایش: ایجاد سلطه استعماری از طریق لویه جرگه، حنیفی، ۲۰۱۳ ..... ۶۰۲
۲۳۳. خودگردانی اداری، راهی بسوی ثبات و دموکراسی، شهرانی، ۲۰۱۳ ..... ۶۰۳
۲۳۴. سیر تاریخی واژه‌های افغان و افغانستان در نقشه‌ها، لعل زاد، ۲۰۱۶ ..... ۶۰۵
۲۳۵. شکل‌گیری مرزها و ایجاد کشور افغانستان، لعل زاد، ۲۰۱۶ ..... ۶۰۶
۲۳۶. معیارهای دموکراتیک بودن نظام‌های سیاسی، لعل زاد، ۲۰۱۶ ..... ۶۱۰
۲۳۷. روز استقلال کشور کدام روز است، لعل زاد، ۲۰۱۷ ..... ۶۱۴
۲۳۸. پیشینه کاربرد واژه‌های دانشگاه و پوهنتون، لعل زاد، ۲۰۱۷ ..... ۶۱۷

۲۳۹. الفنستون مردم‌شناس، حنیفی، ۲۰۱۹ ..... ۶۱۸
۲۴۰. ناشناس ناشناس نیست، سیاسنگ، ۲۰۱۹ ..... ۶۱۸
۲۴۱. غبار پدر تاریخ جعلی افغانستان، لعل زاد، ۲۰۲۰ ..... ۶۲۰
۲۴۲. شناسنامه افغانان، لعل زاد، ۲۰۲۱ ..... ۶۲۱
۲۴۳. عوامل و موانع ملت‌سازی در کشور، لعل زاد، ۲۰۲۳ ..... ۶۲۲

دوم - منابع خارجی (انگلیسی، ترکی و اروپایی)

۲۴۴. سفرنامه کلاویخو به دربار امیر تیمور، ۱۴۰۶ ..... ۶۲۴
۲۴۵. خاطرات پدر/کشیش مونسیرات در سفر به دربار اکبر، ۱۵۹۱ ..... ۶۲۵
۲۴۶. سفرنامه پیتر و دلاواله، ۱۶۱۹ ..... ۶۲۷
۲۴۷. سفرنامه کاتف، ۱۶۲۴ ..... ۶۲۸
۲۴۸. سفرنامه توماس هربرت، ۱۶۲۶-۲۹ ..... ۶۲۸
۲۴۹. سفرنامه ماندیلزلو به هند شرقی، ۱۶۳۸-۳۹ ..... ۶۲۹
۲۵۰. نقشه امپراتوری مغول و پارس (نخستین واژه افغان)، ۱۶۵۲ ..... ۶۳۰
۲۵۱. جهان نما کاتب چلبی، ۱۶۵۲ ..... ۶۳۱
۲۵۲. جغرافیای عثمانی. ترجمه جهان نما (کاتب چلبی)، ۱۶۵۲ ..... ۶۳۳
۲۵۳. سفرنامه دن گارسیا، ۱۶۶۷ ..... ۶۳۹
۲۵۴. سفرنامه برنیر، ۱۶۵۶-۶۸ ..... ۶۳۹
۲۵۵. انقلابات امپراتوری مغول برنیر، ۱۶۷۶ ..... ۶۴۲
۲۵۶. سفرنامه تاورنیه، ۱۶۷۶ ..... ۶۴۶
۲۵۷. سفرنامه فرایر، ۱۶۷۲-۸۱ ..... ۶۵۱
۲۵۸. سفرنامه سانسون، ۱۶۸۳ ..... ۶۵۲
۲۵۹. سفرنامه موسو دی تیفنو، ۱۶۸۶ ..... ۶۵۶

۲۶۰. سفرنامه کارری، ۱۷۰۴ ..... ۶۵۸
۲۶۱. مقدمه‌ی بر تاریخ سلطنت‌ها در آسیا پوفیدورف، ۱۷۰۵ ..... ۶۵۹
۲۶۲. سیاحتنامه شاردن، ۱۷۱۰ ..... ۶۵۹
۲۶۳. سقوط اصفهان سرکیس گیلاننتر، ۱۷۲۳ ..... ۶۶۹
۲۶۴. زندگینامه میرویس افسر سویدنی، ۱۷۲۴ ..... ۶۷۰
۲۶۵. سفرنامه کروزینسکی دوسرسو، ۱۷۲۸ ..... ۶۷۶
۲۶۶. سرنامه کروزینسکی (تاریخ آخرین انقلابات پارس)، ۱۷۲۸ ..... ۶۸۲
۲۶۷. سفرنامه کروزینسکی (تاریخ سیاه)، ۱۷۲۹ ..... ۶۹۳
۲۶۸. سفرنامه کروزینسکی رزاق دنبلی (تاریخ سیاه)، ۱۷۲۹ ..... ۷۰۲
۲۶۹. حکومت نادرشاه ولیم فلور، ۱۷۴۰ ..... ۷۰۹
۲۷۰. تاریخ واقعی نادرشاه سیخترمان، ۱۷۴۲ ..... ۷۱۰
۲۷۱. تاریخ کامل توماس قلی شاه پارس، ۱۷۴۲ ..... ۷۱۴
۲۷۲. تاریخ نادرشاه جیمز فریزر، ۱۷۴۲ ..... ۷۱۷
۲۷۳. سفرنامه ژان اوتر، ۱۷۴۳ ..... ۷۲۰
۲۷۴. انقلاب‌های پارس جوناس هان وی، ۱۷۵۳ ..... ۷۲۸
۲۷۵. گزارش تاریخ تجارت برتانیه در کسپین جوناس هان وی، ۱۷۵۳ ..... ۷۳۹
۲۷۶. تقویم مکاتبات پارسی در کمپنی هند شرقی، ۱۷۵۹-۹۵ ..... ۷۴۰
۲۷۷. لایذ ایونینگ پوست، ۱۷۶۵ ..... ۷۴۹
۲۷۸. تاریخ هندوستان داو، ۱۷۶۸ ..... ۷۵۰
۲۷۹. بازتاب حکومت هندوستان و تاریخ بنگال سکرقتون، ۱۷۷۰ ..... ۷۵۴
۲۸۰. نخستین کاربرد واژه افغانستان در نقشه‌های اروپایی، ۱۷۵۱-۷۹ ..... ۷۵۵
۲۸۱. تاریخ ارمنستان چمیچ، ۱۷۸۰ ..... ۷۵۷
۲۸۲. قلمرو/مملکت ابدالی و صوبه کابل در نقشه هندوستان، ۱۷۸۲ ..... ۷۵۸

۲۸۳. نامه هنری وانیستارت به رئیس (منشای یهودی افغان‌ها)، ۱۷۸۴ ..... ۷۵۹
۲۸۴. خاطرات نقشه هندوستان جیمز رینل، ۱۷۸۸ ..... ۷۶۵
۲۸۵. سفرنامه ویلیام فرانکلین (از بنگال تا پارس در ۱۷۸۶-۸۷)، ۱۷۸۸ ..... ۷۷۰
۲۸۶. تاریخ افغان‌های روهیله چارلز همیلتون، ۱۷۸۸ ..... ۷۷۱
۲۸۷. تاریخ سلطنت شاه عالم فرانکلین، ۱۷۹۸ ..... ۷۷۳
۲۸۸. سفرنامه فوستر از بنگال تا انگلستان، ۱۷۸۳-۹۸ ..... ۷۷۴
۲۸۹. آثار ویلیام جونز، ۱۷۹۹ ..... ۷۸۱
۲۹۰. معاهده انگلیس با پارس، جنوری ۱۸۰۱ ..... ۷۸۳
۲۹۱. نامه‌های سیاسی سفیر بریتانیا، ترجمه توکلی، ۱۸۰۱ ..... ۷۸۴
۲۹۲. نقشه هندوستان، ۱۸۰۴ ..... ۷۸۶
۲۹۳. فرهنگ جامع جغرافیایی بروکس، ۱۷۶۲-۱۸۱۵ ..... ۷۸۷
۲۹۴. فرهنگ پارسی، عربی و انگلیسی جان ریچاردسون، ۱۸۰۶ ..... ۷۸۹
۲۹۵. نقشه پیشروی انگلیس‌ها در هندوستان و قلمرو کابل، ۱۸۰۷ ..... ۷۹۰
۲۹۶. معاهده انگلیس با پارس، مارچ ۱۸۰۹ ..... ۷۹۱
۲۹۷. معاهده انگلیس با شاه کابل، جون ۱۸۰۹ ..... ۷۹۱
۲۹۸. طرح تاریخ سیاسی هند جان ملکوم، ۱۸۱۱ ..... ۷۹۱
۲۹۹. سفرنامه میر عزت الله، ۱۸۱۳ ..... ۷۹۳
۳۰۰. جغرافیای امپراتوری پارس با نقشه کینر، ۱۸۱۳ ..... ۷۹۵
۳۰۱. نقشه پارس، ۱۸۱۴ ..... ۷۹۷
۳۰۲. معاهده انگلیس با شاه پارس، ۱۸۱۴ ..... ۷۹۷
۳۰۳. فرهنگ جغرافیایی هند شرقی همیلتون، ۱۸۱۵ ..... ۷۹۸
۳۰۴. تاریخ پارس/ایران جان ملکوم، ۱۸۱۵ ..... ۸۰۲
۳۰۵. گزارش سلطنت کابل و متعلقات آن الفستون، ۱۸۱۵ ..... ۸۱۲

۳۰۶.	سفرنامه دروویل، ۱۸۱۹	۸۱۹
۳۰۷.	سفرنامه خراسان جیمز فریز، ۱۸۲۲	۸۲۰
۳۰۸.	مجموعه ضرب المثل های زبان پارسی و هندوستانی، ۱۸۲۴	۸۲۶
۳۰۹.	سفرنامه مورکرافت به کابل و بخارا، ۱۸۲۴	۸۲۶
۳۱۰.	طرح های پارس از مجله های یک گردشگر در شرق ملکوم، ۱۸۲۷	۸۲۸
۳۱۱.	فرهنگ جغرافیایی هند شرقی همیلتون، ۱۸۲۸	۸۳۰
۳۱۲.	نقشه کابل و خراسان، ۱۸۲۸	۸۳۳
۳۱۳.	منشای افغان ها یا پتان ها چارلز ستیوارت، ۱۸۲۹	۸۳۴
۳۱۴.	نقشه کابل، خراسان، ماورالنهر و ترکستان، ۱۸۳۰	۸۴۹
۳۱۵.	سفرنامه آرتور کانولی، ۱۸۳۰	۸۵۰
۳۱۶.	تاریخ پارس جیمز فریزر، ۱۸۳۴	۸۵۳
۳۱۷.	سفرنامه برنس به بخارا، ۱۸۳۴	۸۵۶
۳۱۸.	سفرنامه موهن لال به بخارا، ۱۸۳۴	۸۵۹
۳۱۹.	گزارش سفر هونیگبرگر به کابل، ۱۸۳۴	۸۶۰
۳۲۰.	معاهده انگلیس با رنجیت سینگ و شاه شجاع، جون ۱۸۳۸	۸۶۱
۳۲۱.	نقشه کابل، ۱۸۳۸	۸۶۲
۳۲۲.	معاهده انگلیس با کامران شاه هرات، اگست ۱۸۳۹	۸۶۳
۳۲۳.	گزارش ها و مقالات سیاسی در مورد افغانستان، برنس، ۱۸۳۹	۸۶۳
۳۲۴.	مکاتبات در امور پارس و افغانستان دفتر خارجه، ۱۸۳۹	۸۶۵
۳۲۵.	اوضاع سیاسی ایالات و متعلقات درانی، ماسون، ۱۸۴۰	۸۷۹
۳۲۶.	گزارش بازدید از غزنی، کابل و افغانستان ویگنی، ۱۸۴۰	۸۷۹
۳۲۷.	چشم انداز افغانستان از منظر کارزار ارتش اندوس، ۱۸۴۱	۸۸۰
۳۲۸.	نقشه موقعیت کابل و افغانستان، ۱۸۴۲	۸۸۲

۳۲۹	نقشه موقعیت کابل و افغانستان، ۱۸۴۲	۸۸۳
۳۳۰	آریانای باستان ویلسون، ۱۸۴۲	۸۸۴
۳۳۱	گزارش سفرهای بلوچستان، افغانستان و پنجاب ماسون، ۱۸۴۲	۸۸۴
۳۳۲	ماموریت کابل برنس، ۱۸۴۳	۸۸۶
۳۳۳	رئوس مطالب عملیات سربازان برتانیه در سند و افغانستان، ۱۸۴۳	۸۸۷
۳۳۴	فرهنگ جغرافیایی کشورهای مجاور هند تورنتون، ۱۸۴۴	۸۹۰
۳۳۵	ژورنال انجمن آسیایی بنگال، ۱۸۴۵	۸۹۲
۳۳۶	موقعیت کابل و افغانستان در نقشه پارس، ۱۸۴۷	۸۹۵
۳۳۷	کابل و خراسان در نقشه پارس و عرب، ۱۸۵۰	۸۹۶
۳۳۸	تاریخ جنگ‌ها در افغانستان ویلیام کی، ۱۸۵۱	۸۹۶
۳۳۹	منشای افغان‌ها راورتی، ۱۸۵۴	۸۹۷
۳۴۰	کابل و خراسان در نقشه پارس و عرب، ۱۸۵۵	۹۰۱
۳۴۱	معاهده انگلیس با دوست محمد، مارچ ۱۸۵۵	۹۰۱
۳۴۲	زندگی و مکاتبات ملکوم ویلیام کی، ۱۸۵۶	۹۰۲
۳۴۳	سفرنامه فیریر در ۱۸۴۵، ۱۸۵۶	۹۰۴
۳۴۴	قرارداد انگلیس با امیر دوست محمد، جنوری ۱۸۵۷	۹۰۵
۳۴۵	معاهده انگلیس با پارس، ۱۸۵۷	۹۰۵
۳۴۶	جنگ علیه پارس کارل مارکس، ۱۸۵۷	۹۰۶
۳۴۷	معاهده پارس، کارل مارکس، ۱۸۵۷	۹۰۷
۳۴۸	افغانستان، فریدریک انگلز، ۱۸۵۷	۹۰۹
۳۴۹	تاریخ افغان‌ها فیریر، ۱۸۵۸	۹۰۹
۳۵۰	سفرنامه خانیکوف، ۱۸۶۰	۹۱۹
۳۵۱	ژورنال ماموریت سیاسی افغانستان بیلینو، ۱۸۶۲	۹۲۱

۳۵۲. افغانستان و خراسان در نقشه آسیا، ۱۸۵۸ ..... ۹۲۲
۳۵۳. نقشه آسیای مرکزی (روسی)، ۱۸۶۳ ..... ۹۲۳
۳۵۴. حیات افغانی حیات خان، ۱۸۶۷ ..... ۹۲۳
۳۵۵. نقشه پارس، ترکیه، افغانستان و بلوچستان، ۱۸۶۷ ..... ۹۳۳
۳۵۶. تاریخ بدخشان فصلنامه آسیا، ۱۸۷۲ ..... ۹۳۳
۳۵۷. سفرنامه یوجین سکیلر به قوقند، بخارا و کولجه، ۱۸۷۶ ..... ۹۳۴
۳۵۸. تاریخ افغانستان ملیسون، ۱۸۷۸ ..... ۹۵۵
۳۵۹. کابل یا افغانستان رابینسون، ۱۸۷۸ ..... ۹۵۶
۳۶۰. اسناد آرشیف برتانیه، دوره شیرعلی، ۱۸۷۸ ..... ۹۵۷
۳۶۱. تاریخچه مختصر افغانستان، جورج کمپبیل، ۱۸۷۹ ..... ۹۵۸
۳۶۲. معاهده انگلیس با یعقوب خان، می ۱۸۷۹ ..... ۹۵۹
۳۶۳. افغانستان و افغان‌ها، بیلو، ۱۸۷۹ ..... ۹۵۹
۳۶۴. نژادهای افغانستان بیلو، ۱۸۸۰ ..... ۹۶۳
۳۶۵. افغانستان در سال ۱۸۸۰ (اسناد آرشیف برتانیه)، ۱۸۸۱ ..... ۹۶۷
۳۶۶. سفرنامه یاورسکی (سفارت روسیه به دربار شیرعلی)، ۱۸۸۲ ..... ۹۶۹
۳۶۷. قبایل پنجاب ایبیتسن، ۱۸۸۳ ..... ۹۷۲
۳۶۸. افغانستان و مناقشه انگلیس-روس، ۱۸۸۵ ..... ۹۷۵
۳۶۹. نقشه نظامی افغانستان (مناقشات انگلیس-روس)، ۱۸۸۵ ..... ۹۷۸
۳۷۰. سه سفرنامه (سفرنامه خراسان)، ۱۸۸۶ ..... ۹۷۸
۳۷۱. یادداشت‌های در باره افغانستان و بلوچستان راورتی، ۱۸۸۸ ..... ۹۷۹
۳۷۲. افغانستان شمالی (کمیسون مرزی افغانی)، یات، ۱۸۸۸ ..... ۹۸۳
۳۷۳. پژوهشی در باره اتنوگرافی افغانستان بیلو، ۱۸۹۱ ..... ۹۸۵
۳۷۴. فرهنگ قبایل پنجاب و ولایت سرحدی، ۱۸۹۲ ..... ۹۸۵

۳۷۵. قرارداد انگلیس با امیر عبدالرحمن خان، نومبر ۱۸۹۳ ..... ۹۹۳
۳۷۶. قرارداد انگلیس با امیر عبدالرحمن خان، نومبر ۱۸۹۳ ..... ۹۹۳
۳۷۷. فرهنگ قبایل پتان در سرحدات شمالغربی، ۱۸۹۹ ..... ۹۹۵
۳۷۸. معاهده با امیر حبیب الله خان، مارچ ۱۹۰۵ ..... ۹۹۷
۳۷۹. مسأله افغان ریتیچ، ۱۹۰۷ ..... ۹۹۷
۳۸۰. گزارش نهایی افغانستان، سید افتخارالدین، ۱۹۱۰ ..... ۹۹۸
۳۸۱. سلطنت افغانستان تات، ۱۹۱۱ ..... ۱۰۰۱
۳۸۲. تاریخ پارس سایکس، ۱۹۱۵ ..... ۱۰۰۴
۳۸۳. زیر آفتاب سوزان نیدرمایر، ۱۹۱۵-۱۶ ..... ۱۰۰۵
۳۸۴. ترکستان، سید رضا علی زاده (مترجم)، ۱۹۱۸ ..... ۱۰۰۷
۳۸۵. معاهده صلح انگلیس با حکومت افغان، اگست ۱۹۱۹ ..... ۱۰۱۱
۳۸۶. معاهده تجارتی انگلیس با افغانستان، نومبر ۱۹۲۱ ..... ۱۰۱۱
۳۸۷. روایت دست اول از عبدالرحمن عبدالغنی، ۱۹۲۱ ..... ۱۰۱۱
۳۸۸. گزارش هیأت زبانشناسی مورگینشتیرن، ۱۹۲۶ ..... ۱۰۱۲
۳۸۹. اسناد سری برتانیه: چکیده حوادث افغان‌ها (۱۹۱۹ - ۱۹۲۸)، ۱۹۲۸ ..... ۱۰۱۳
۳۹۰. تاریخ ترک‌های آسیای میانه بارتولد، ۱۹۳۰ ..... ۱۰۱۴
۳۹۱. جغرافیای تاریخ ایران بارتولد، ۱۹۳۰ ..... ۱۰۱۷
۳۹۲. یادداشت انگلیس با شاه ولی خان، می ۱۹۳۰ ..... ۱۰۱۷
۳۹۳. نامه شاه ولی خان به (نماینده) انگلیس، می ۱۹۳۰ ..... ۱۰۱۷
۳۹۴. مجموع معاهدات در رابطه به پارس و افغانستان، ۱۹۳۳ ..... ۱۰۱۸
۳۹۵. چند یادداشت در سفر آخر به افغانستان، سایکس، ۱۹۳۴ ..... ۱۰۵۷
۳۹۶. راه اوکسیانا، رابرت بایرون، ۱۹۳۷ ..... ۱۰۵۹
۳۹۷. افغانستان فریزر تیتلر، ۱۹۵۳ ..... ۱۰۶۰

۳۹۸. رشد فیودالیزم و تشکیل دولت در میان افغانان ریسنر، ۱۹۵۴ ..... ۱۰۶۳
۳۹۹. تاریخ ایران پیگولوسکایا، ۱۹۵۷ ..... ۱۰۶۴
۴۰۰. انقراض سلسله صفویه لکهارت، ۱۹۵۸ ..... ۱۰۶۵
۴۰۱. پتان‌ها اولاف کارو، ۱۹۵۸ ..... ۱۰۷۷
۴۰۲. احمد شاه درانی و کمپنی هند شرقی کنداسینگ، ۱۹۵۹ ..... ۱۰۹۷
۴۰۳. نظر پروفیسور مورگینشتیرن در مورد زبان پشتو، ۱۹۶۰ ..... ۱۱۰۶
۴۰۴. تاریخ غزنویان باسورث، ۱۹۶۳ ..... ۱۱۰۸
۴۰۵. ساختار اقتصادی افغانستان پولیاک، ۱۹۶۴ ..... ۱۱۰۸
۴۰۶. نظام ایالات در دوره صفویه روربورن، ۱۹۶۶ ..... ۱۱۱۱
۴۰۷. جغرافیای تاریخی خراسان از نظر جهانگردان، طاهری، ۱۹۶۹ ..... ۱۱۱۳
۴۰۸. ایران عصر صفوی راجر سیوری، ۱۹۷۶ ..... ۱۱۱۵
۴۰۹. تاریخ کمبریج ایران، ۱۹۸۳ ..... ۱۱۱۶
۴۱۰. فرهنگ لانگمین انگلیسی، ۱۹۸۷ ..... ۱۱۱۸
۴۱۱. چگونگی اشغال هندوکش کریستین نوییل، ۱۹۹۷ ..... ۱۱۲۰
۴۱۲. افغانستان امروزی فوگل‌سنگ، ۲۰۰۲ ..... ۱۱۲۴
۴۱۳. نشر اسناد استخباراتی برتانیه، ۲۰۰۳ ..... ۱۱۳۰
۴۱۴. صوبه کابل در زمان مغولان سمرین، ۲۰۰۹ ..... ۱۱۳۲
۴۱۵. شکل‌گیری اولیه دولت مدرن در افغانستان زینب سونگور، ۲۰۱۶ ..... ۱۱۴۰
۴۱۶. منشای واژه افغان و پشتون جانی چنگ، ۲۰۱۷ ..... ۱۱۶۴
۴۱۷. کنفدراسیون ابدالی-درانی سجاد نجاتی، ۲۰۱۷ ..... ۱۱۷۴
۴۱۸. افغانستان جاناتان لی، ۲۰۱۸ ..... ۱۲۱۵
۴۱۹. افغان در افغانستان: بت‌ها در سرزمین بت‌ها، حنیفی، ۲۰۲۳ ..... ۱۲۲۵
۴۲۰. کی را می‌توان افغان نامید؟ هارون بدخشی، ۲۰۲۴ ..... ۱۲۳۶

یافته‌ها، تحلیل و ارزیابی

یافته‌ها، تحلیل و ارزیابی ۱۲۳۸

نتیجه‌گیری

نتیجه‌گیری ۱۳۰۰

نقشه‌ها

- نقشه ۱. اغوان/اوغان، پتان و اغوانستان در کوه‌های شرق قندهار (۱۶۵۲-۱۷۷۹) ۳
- نقشه ۲. صوبه کابل: افغان/افغانستان در جنوب آن (۱۷۸۲-۱۸۰۶) ۴
- نقشه ۳. کابل بزرگ: افغانستان در جنوب (و گاهی معادل) آن (۱۸۱۳-۵۲) ۴
- نقشه ۴. افغانستان جانشین کابل بزرگ و نام جغرافیای کنونی (۱۸۶۰-۱۹۲۲) ۴
- نقشه ۵ الف. امپراتوری‌های آسیا (۱۶۵۲) ۶
- نقشه ۵ ب. امپراتوری‌های آسیا (۱۷۳۹) ۷
- نقشه ۵ ج. بزرگنمایی بخش آسیای مرکزی، کابلستان/زابلستان (۱۷۳۹) ۸
- نقشه ۵ د. امپراتوری‌های آسیا (۱۸۰۱) ۹
- نقشه ۵ ز. بزرگنمایی بخش آسیای مرکزی (۱۸۰۱) ۱۰
- نقشه ۶ الف. نخستین واژه اغوان و پتان در نقشه امپراتوری مغول (۱۶۵۲) ۶۳۰
- نقشه ۶ ب. نخستین واژه اغوان و پتان در نقشه امپراتوری پارس (۱۶۵۲) ۶۳۱
- نقشه ۷ الف. نخستین واژه اغوانستان در نقشه ایران کاتب چلبی (۱۶۵۲) ۶۳۴
- نقشه ۷ ب. نخستین واژه جبال اغوان در نقشه هند کاتب چلبی (۱۶۵۲) ۶۳۵
- نقشه ۷ ج. زابلستان [کابلستان]، خوست و اشنغر (۱۶۵۲) ۶۳۷
- نقشه ۸ الف. صوبه کابل در نقشه امپراتوری مغول (۱۷۴۲) ۷۱۹

- نقشه ۸ ب. واژه افغانستان در نقشه هندوستان (۱۷۶۸) ۷۵۲
- نقشه ۸ ج. بزرگنمایی نقشه ۸ ب (۱۷۶۸) ۷۵۳
- نقشه ۹ الف. نخستین واژه اغوانستان در نقشه اروپایی (؟۱۷۵۱) ۷۵۶
- نقشه ۹ ب. نخستین واژه اغوانستان در نقشه اروپایی (۱۷۷۹) ۷۵۶
- نقشه ۹ ج. بزرگنمایی اغوانستان در نقشه ۸ (۱۷۵۱-۷۹) ۷۵۷
- نقشه ۱۰ الف. قلمرو/مملکت ابدالی و صوبه کابل در نقشه هندوستان (۱۷۸۲) ۷۵۸
- نقشه ۱۰ ب. بزرگنمایی قلمرو/مملکت ابدالی و صوبه کابل (۱۷۸۲) ۷۵۹
- نقشه ۱۱. قلمرو تیمورشاه ابدالی با مسیر فوستر (۱۷۹۲) ۷۶۶
- نقشه ۱۲. افغان، غور، خراسان و بخارا در نقشه مسیر فوستر (۱۷۹۸) ۷۷۹
- نقشه ۱۳. هندوستان و بزرگنمایی صوبه کابل در آن (۱۸۰۴) ۷۸۶
- نقشه ۱۴. پیشروی انگلیس‌ها در هندوستان و صوبه کابل (۱۸۰۷) ۷۹۰
- نقشه ۱۵ الف. ممالک میان اندوس، آمو و فرات کینر (۱۸۱۳) ۷۹۶
- نقشه ۱۵ ب. موقعیت کابل، افغانستان و خراسان در نقشه پارس (۱۸۱۴) ۷۹۷
- نقشه ۱۵ ج. ممالک میان اندوس، آمو و فرات کینر/ملکوم (۱۸۱۳) ۸۱۰
- نقشه ۱۶ الف. کابل (در مقیاس کوچک) در رابطه با ممالک همجوار (۱۸۱۵) ۸۱۲
- نقشه ۱۶ ب. سلطنت کابل، افغانستان و خراسان الفستون (۱۸۰۹-۱۵) ۸۱۴
- نقشه ۱۶ ج. موقعیت کابل در نقشه پاتنجر (۱۸۱۴) ۸۱۵
- نقشه ۱۶ د. کابلستان در نقشه آسیا پاتنجر/الفستون (۱۸۱۹) ۸۱۶
- نقشه ۱۷. خراسان و کابل در نقشه جیمز فریزر (۱۸۲۵) ۸۲۳
- نقشه ۱۸. کابل و خراسان در نقشه پارس (۱۸۲۸) ۸۳۳
- نقشه ۱۹. کابل، خراسان، ماوراءالنهر و ترکستان (۱۸۳۰) ۸۴۹
- نقشه ۲۰. مسیر کانولی از طریق مسکو، هرات و قندهار به هند (۱۸۳۰) ۸۵۲
- نقشه ۲۱. پارس و افغانستان در نقشه جیمز فریزر (۱۸۳۴) ۸۵۴

- نقشه ۲۲. مسیر الکساندر برنس در نقشه بخارا، کابل و پارس (۱۸۳۴) ۸۵۷
- نقشه ۲۳. بخارا، کابل و بلوچستان (۱۸۳۸) ۸۶۲
- نقشه ۲۴ الف. مسیر ارتش اندوس (۱۸۳۹) ۸۸۱
- نقشه ۲۴ ب. موقعیت کابل و افغانستان (۱۸۴۲) ۸۸۲
- نقشه ۲۴ ج. موقعیت کابل و افغانستان (۱۸۴۲) ۸۸۳
- نقشه ۲۴ د. موقعیت افغانستان (۱۸۴۴) ۸۹۱
- نقشه ۲۵ الف. موقعیت افغانستان و کابل در نقشه پارس (۱۸۴۷) ۸۹۵
- نقشه ۲۵ ب. کابل و خراسان در نقشه پارس و عرب (۱۸۵۰) ۸۹۶
- نقشه ۲۵ ج. کابل و خراسان در نقشه پارس و عرب (۱۸۵۵) ۹۰۱
- نقشه ۲۶. مسیر فیریر در نقشه پارس و افغانستان (۱۸۵۶) ۹۰۴
- نقشه ۲۷ الف. پارس، ترکیه، افغانستان و بلوچستان (۱۸۵۸) ۹۲۲
- نقشه ۲۷ ب. موقعیت افغانستان و قندز در نقشه روسی (۱۸۶۳) ۹۲۳
- نقشه ۲۷ ج. افغانستان و خراسان در نقشه آسیا (۱۸۶۷) ۹۳۳
- نقشه ۲۸. کابل یا افغانستان در نقشه رابینسون (۱۸۷۸) ۹۵۷
- نقشه ۲۹ الف. پیشروی روس‌ها در آسیای مرکزی (۱۷۳۴-۱۸۸۴) ۹۷۷
- نقشه ۲۹ ب. نقشه نظامی افغانستان و مناقشات انگلیس-روس (۱۸۸۵) ۹۷۸
- نقشه ۳۰. کوه‌های سلیمان (شرقی، غربی و پشت یا پوشتو) (۱۸۷۹) ۹۸۲
- نقشه ۳۱ الف. علامه‌گذاری سرحد شمالی غربی افغانستان (۱۸۸۸) ۹۸۴
- نقشه ۳۱ ب. نقشه‌های سرحد دیورند (۱۸۹۳) ۹۹۵
- نقشه ۳۲ الف. افغانستان اصلی، قلمرو قبایل پتان در کوه‌های سلیمان (۱۸۹۹) ۹۹۶
- نقشه ۳۲ ب. مسیر سایکس در افغانستان شمالی (۱۹۳۴) ۱۰۵۸
- نقشه ۳۲ ج. افغانستان اصلی، قلمرو قبایل پتان در نقشه کارو (۱۹۵۸) ۱۰۹۳
- نقشه ۳۳. مرزهای نفوذ حاکمان افغان در کابل، قندهار و هرات (۱۸۳۸) ۱۱۲۲

- نقشه ۳۴. کوه‌های پوشتو در بین کوه‌های سلیمان شرقی و غربی (۱۸۸۳) ۱۲۸۹
- نقشه ۳۵. نخستین تقسیمات اداری افغانستان در دوران امان الله (۱۹۲۱) ۱۲۹۶
- نقشه ۳۶. تقسیمات اداری افغانستان در (۱۹۶۴) ۱۲۹۶
- نقشه ۳۷. تقسیمات اداری افغانستان در (۲۰۰۴) ۱۲۹۷
- نقشه ۳۸. کوه‌های سلیمان یا کوه‌های افغانان (۲۰۲۳) ۱۳۰۱
- نقشه ۳۹. تغییر نام «کابل» به «افغانستان» (۱۸۵۵-۵۸) ۱۳۱۱
- نقشه ۴۰. افغانستان در درازای تاریخ (۲۰۲۳) ۱۳۱۷
- نقشه ۴۱. ولایت روہیلکند در صوبه اود (۱۷۶۵) ۱۳۲۳

تصویرها

- تصویر ۱. افغانستان و ترکستان و و عظامه شیر علی در شمس النهار (۱۸۷۳-۷۵) ۵۲۴
- تصویر ۲. نام اقوام افغانستان در پندنامه امیر عبدالرحمن (۱۸۸۷) ۵۴۵
- تصویر ۳. خراسان در سنگنبشته گور سردار ابراهیم پسر امیر شیر علی (۱۹۰۴) ۵۵۲
- تصویر ۴. قوم «محمدزایی» در تذکره نفوس امیر امان الله (۱۹۲۱) ۵۵۷
- تصویر ۵. نام اقوام کشور در منار علم و جهل، دهمزنگ کابل (۱۹۲۵) ۵۵۸
- تصویر ۶. فرمان امان الله پس از فرار کابل در قندهار (۱۹۲۹) ۵۶۰
- تصویر ۷. حدود کابل و افغانستان در گزارش الفستون (۱۸۱۵) ۸۱۷
- تصویر ۸. نظر پروفیسور مورگینشتیرن در مورد زبان پشتو (۱۹۶۰) ۱۱۰۷
- تصویر ۹. سگ‌ها (۱۹۸۷) ۱۱۱۹
- تصویر ۱۰. اصولنامه تابعیت در افغانستان (۱۹۳۷) ۱۲۳۶
- تصویر ۱۱. حروف خاص پشتو/افغانی و تاریخ ایجاد آن (۱۹۷۱) ۱۲۳۸
- تصویر ۱۲. نمونه نخستین تاریخ/تاریخچه افغانستان، نظامنامه ناقلین، رویه کابلی و افغانی در زمان امان الله (۱۹۲۲-۱۹۲۷) ۱۲۹۳

- تصویر ۱۳. فرمان ظاهرشاه در مورد آموزش جبری لسان افغانی/پشتو (۱۹۳۶) ۱۲۹۴
- تصویر ۱۴. رود امازون و شاخه‌ها و شاخچه‌های مهم آن (۲۰۲۳) ۱۳۲۰
- تصویر ۱۵. ادعای تشابه واژه دوکان/ادوکان کتبی‌های ساسانی با افغان (۱۹۴۰) ۱۳۲۱
- تصویر ۱۶. نمونه ترجمه نادرست برخی منابع خارجی/انگلیسی (۱۹۶۵) ۱۳۲۵